

УДК 342:002.6

А. ГЕВЛИЧ, начальник інформаційно-технічного відділу
ТОВ “ІнтерФінансУкраїна”,
В. СЕЛІВАНОВ, член-кореспондент АПрН України

ДЕМОКРАТІЯ ТА ІНФОРМАЦІЯ

Анотація. Щодо розроблення в Україні наукових системних концепцій демократії, демократичної трансформації українського суспільства, зокрема, його державної влади.

Побудова України як суверенної, демократичної, правової, соціальної держави, яка має ефективно здійснювати конституційні функції забезпечення законних прав і свобод людини і громадянина, в тому числі, права кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім’ї, і кваліфіковано вирішувати завдання прогресивного руху країни неможлива без її демократичної трансформації. Фактично йдеться про створення необхідних політично визначених і юридично закріплених суспільних умов, зокрема інформаційних. Будь-яка інформація*, теоретична або практична, є основою суспільних відносин. Виступаючи в листопаді 2006 року на відкритті міжнародного медіа форуму “Україна на інформаційній карті світу”, Президент України В.А. Ющенко наголосив: “У пошуку ідеї розвитку сучасне українське суспільство обрало демократичний курс як головну мотивацію людей” [1]. Йдеться про забезпечення ефективного [2], зокрема публічно-владного [3] впливу держави на різні публічні сфери життєдіяльності українського суспільства, яке становить разом з державними інститутами систему державної організації і управління суспільством.

Будь-яка модель демократичної, правової держави – це передусім певна модель конституційно-державно упорядженого громадянського суспільства, де останнє визначає не тільки напрям діяльності держави, а й її цілі, межі її втручання в суспільні справи [4]. Зазначена модель може бути удосконаленою, модернізованою в процесі державотворення, в тому числі юридичного нормотворення на основі новітньої інформації про стан розвитку існуючих суспільних відносин, що становлять собою певну соціальну цінність [5]. Головне, що демократичною держава є лише тоді, коли вона

---

* Інформація (від лат. information) – роз’яснення, викладення, інформування. Термін “інформація” – один з найбільш поширених і загальних не тільки в сфері політики, а й сучасної науки. Проте слід зазначити, що незважаючи на поширене застосування сьогодні поняття “інформація”, воно не має однозначного визначення. Так, у нещодавно перевиданому англо-російському тлумачному словнику з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування зазначається, зокрема: “Інформація, ... – суворого визначення терміну немає” (Англо-русский толковый словарь по вычислительной технике, Интернету и программированию. – [4-е изд.]. – М., 2004. – С. 325).

Певним різновидом інформації, як видається, є наукові знання. Вони доводяться до конкретної аудиторії, суспільства в цілому за допомогою сукупності взаємопов’язаних ідеологічних, політичних, управлінських, соціально-економічних, виробничих (зокрема освітніх) тощо процесів, озброєних інформаційними технологіями, що ґрунтуються на застосуванні сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Йдеться про інформатизацію суспільних відносин (Основи інформаційного права України: навч. посіб.; за ред. М.Я. Швеця, Р.Я.Калюжного, П.В.Мельника. – К.: Знання, 2004. – С.19).

взаємодіє, взаємопов’язана, співпрацює із суспільством, його структурами місцевого самоврядування, має громадянський характер, інформаційно відображає в цілях і напрямках суспільного розвитку реальні потреби та інтереси даного суспільства, його людей. Проблема людини була актуальною за всіх часів і умов. Особливо актуальною вона є сьогодні. Нині це одна з гостріших світоглядних і практичних проблем, бо йдеться про долю не тільки окремої людини, а й цивілізації в цілому [6].

Сутністю процесів демократичної трансформації українського суспільства, усіх сфер його життєдіяльності є, насамперед, наповнення їх (сфер) відповідним інформаційним змістом, перехід від “державоцентристської” до “людиноцентристської” ідеології, створення, зокрема, в механізмах державної влади і місцевого самоврядування та їх взаємодії як між собою, так і суспільним організмом у цілому умов забезпечення і захисту юридичними засобами суб’єктивних (публічних і приватних) прав та свобод людини і громадянина, а також законних інтересів юридичних осіб, що створені ними, тощо. Як видається, “людиноцентристська” ідеологія в демократичному суспільстві має визначити структуру і функціонування зазначеного суспільства, в тому числі його політичної і правової систем.

Без глибокого усвідомлення інформаційної природи соціальних процесів, що відбуваються в сучасному світі (зокрема, як і у міжнародному публічному і приватному праві, так і у внутрішньому праві національних держав) сьогодні неможливо зрозуміти закономірності і перспективи власного національного правового і державного розвитку, взаємозв’язок суспільства і держави, управлінських і самоорганізуючих засад, неможливе наукове планування і прогнозування цього розвитку, отже, цілеспрямована діяльність [7]. Діалог культур, у тому числі політичної і правової, становить підґрунтя забезпечення взаєморозуміння між різними народами, їх політичними режимами і юридичними порядками. Культура є не тільки основою соціального (в широкому розумінні слова) розвитку народів, їх організаційних і управлінських форм (в тому числі – державних) і цивілізацій, а й визначальною умовою реалізації творчого [8] потенціалу людини. Саме тому, як видається, сучасний, абсолютно необхідний конструктивно-критичний аналіз соціальної історії, зокрема історії права і держави, та здобуті результати, в тому числі в процесі пізнання радянських права і держави, як і руху радянської юридичної науки, можуть і мають бути використані українськими науковцями, зокрема у порівняльних дослідженнях і законодавцями у якості інформаційних моделей певних законодавчих актів або правових технологій у процесі юридичного нормотворення [9].

Вітчизняна державна політика, зокрема у сфері інформації, має бути в цілому спрямованою на демократичну трансформацію українського суспільства, і ґрунтуватися як на реальних потребах та інтересах окремої людини, зокрема громадянина України, так і на загальних потребах та інтересах всього українського суспільства, а також людства, насамперед, у виживанні. Вона становить, по суті, вибір напрямку і засобів підвищення рівнів духовного розвитку і матеріального добробуту керованого народу, зокрема, його державності, вибір напрямку консолідації суспільства, забезпечення його національної, в тому числі інформаційної, безпеки [10]. Реалізуючі зазначені та інші завдання державна політика, її інформаційне і законодавче забезпечення не будуть абстрактними, а мавпаки – будуть демократичними, справедливими, матимуть людський вимір. *“Минулі невдачі та помилки державної політики, – зазначив Президент України В.А. Ющенко у своєму зверненні до Верховної Ради України, – були пов’язані з відстороненням людей від суспільно-політичних процесів. У результаті влада втрачала*

не лише авторитет та довіру, але й величезний ресурс позитивних зрушень” [11]. Тобто єдиним джерелом інформації, що має становити основу державних рішень у різних сферах суспільної діяльності, для їх ефективності, мають розглядатися завжди лише люди, яким властивий певний творчий потенціал, які мають реальні потреби та інтереси і які складають конкретно-історичне суспільство. Відсутня реальна взаємодія між державою і суспільством, коли останнє визначає мету і методи її досягнення державою, немає демократичної, правової держави, зокрема, демократичної державної політики як різновиду державної діяльності, в тому числі у сфері інформації.* Суспільство має бути не тільки упорядженим, а й цілеспрямовано керованим. В умовах демократичної трансформації українського суспільства вплив керування ним усе більше має зміщуватися до рівня структур самоорганізації громад. Щодо оцінки ефективності державної діяльності, то вона має ґрунтуватися передусім на висновках української юридичної науки, яка повинна не тільки фіксувати існуючу державну і правову дійсність, а й бути орієнтиром для практики сучасного державотворення і юридичного нормотворення в Україні у напрямі демократизації суспільних відносин [12]. У свою чергу, політична і юридична практики мають сприймати конструктивні, експертно підтверджені ідеї, які висловлює наука.

Безумовно, проблематика демократії визначає власний науковий простір, в якому вітчизняна юридична наука має пасісти своє гідне місце. Сьогодні заклики до демократичної трансформації українського суспільства лунають як певне заклинання з різних боків, а сам термін “демократія” подається як аксіома. *“Проте, – як слушно зазначає відомий учений Цветков В.В., – необхідні неординарні зусилля вчених і політиків, щоб демократія в Україні стала реальністю, як вона вже утвердилась в якості невід’ємного атрибуту сучасної цивілізації. Українські ринкові інститути і наша демократія ще тільки стають на ноги. Навіть невеликі потрясіння здатні їх похитнути. Зовсім не просто сформувати демократичну владу і відповідальний апарат управління (читай – державний апарат – А.Г., В.С.) в країні, котра ніколи не жила при демократії”* [13]. *“Велика кількість суперечок, – пише академік АПрН України Скрипник О.В. – які виникли щодо цього поняття (демократія – А.Г., В.С.), пояснюється насамперед тим змістом, який вкладався в нього певними дослідниками, тими чи іншими мислителями. Проте така теза може спричинити формування хибного уявлення та марного сподівання, що варто лише чітко визначити демократію,*

---

* Щодо інформації, яка має бути визначеною основою сучасного буття, всіх форм його організації, в тому числі державної, що охоплює все суспільство, то події, особливо останнього часу, ставлять на порядок денний як складову стратегії українського державотворення розробку сучасної системи державного управління вітчизняною інформацією, здатною працювати як з міжнародними процесами, так і визначати та відстоювати національні інтереси й цілі у сфері інформації. Як наголошує Президент України, *“система управління, яку ми отримали у спадок, лише породжує і примножує кризи. Ми маємо конфлікт між старими методами авторитарного керівництва й новими умовами життя в незалежній країні”* (Звернення Президента України до Верховної Ради України у зв’язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році” / Урядовий кур’єр. – 2006, 10 лютого).

Головне, щоб ми розуміли систему державного управління, передусім як інформаційно забезпечену взаємодію держави і суспільства. Хоча можна і необхідно, як видається, говорити про певну систему державних органів, або органів державної влади, зокрема, таких, що розробляють і реалізують державну політику, в тому числі і у сфері інформації.

як одразу ж вдасться вирішити всі ті проблеми, які виникають у разі спроби розбудувати демократичну державу. ...Справді, демократія ніколи не існує сама по собі як проста добірка ряду визнаних інститутів демократії. Вона завжди реалізується у тому чи іншому суспільстві, оскільки сама демократія є серед іншого ще й способом взаємодії суспільства та держави” [14].

В умовах демократії суспільство, зокрема українське, має право спитати вітчизняну юридичну науку, в тому числі правову інформатику [15], наскільки чинне право, його інформаційне забезпечення відстають від суспільного прогресу, в чому їх неприйнятність і гальмуючий вплив на розв’язання суперечності між потребою переходу до демократичного соціально-економічного та політико-юридичного устрою життя і реальною можливістю сприяння такому переходу з боку існуючих суспільно-політичних систем, передусім “успадкованої” від колишнього СРСР державної влади, обтяженої тоталітарним минулим.

Сучасний, різкий злам “успадкованого” Україною від колишнього СРСР світоглядного мислення викликає нагальну потребу в самопізнанні суспільствознавства, в тому числі й систем юридичних і політичних наук, з метою насамперед вироблення нових, відповідних до теперішніх умов, пізнавальних засобів. Нині в Україні наукові рекомендації мають стати основою визначення і юридичного закріплення засад внутрішньої і зовнішньої державної політики як передумови цілеспрямованої діяльності української держави, зокрема у сферах права і держави, а також реформ, які покликана здійснити держава в ім’я людини. Але для того, щоб ці рекомендації можна було оперативно відшукати, відібрати і застосувати, вони мають бути насамперед скомпоновані у певні бази знань [16], закладені в різні інформаційно-пошукові системи [17]. На жаль, сьогодні з точки зору саме цієї науки, її методологічного забезпечення ряд принципових позицій в практиці державної діяльності, зокрема, демократичної трансформації вітчизняних держави, законодавства, державного управління тощо викликає серйозні сумніви, потребує, як видається, свого перегляду і якісного перетворення відповідно до сучасних історичних умов і обставин. Насамперед ідеться про необхідність переосмислення сутності юридичного режиму взаємовідносин між державою і громадянином, що традиційно, зокрема, за часів радянської влади, ґрунтувався на ідеологічних засадах “політика передусім”, “домінування держави над людиною” тощо. Що ж до ідеології демократичної, правової держави, то головними ідеями, які сповідаються нею, нині, зокрема українською державою, є ідеї передусім верховенства права [18] і служіння держави людині, що мають розглядатися складовими “людиноцентристської” ідеології.

Оцінка сучасного стану розвитку українського державно упорядженого суспільства, зокрема його політичної і правової систем, де спостерігається посилення ролі людини у суспільних, в тому числі юридичних, відносинах, але де держава продовжує бути однією із сторін цих відносин, передбачає передусім усвідомлення, що ми нині живемо в суспільстві, якого ще вчора не існувало, не було про нього ніякої інформації, і яке треба ще державно організувати за допомогою як політичних, так і неполітичних засобів та інститутів.

Глибоке розшарування українського суспільства, як одна з реальних гірких ознак наших днів, що має, на жаль, тенденцію до поглиблення, може стати основним джерелом загроз демократизації суспільства, його національній безпеці, бо може переродитися на протистояння (більшості майново знедолених, злих, заздрісних і непоінформованих) та меншості (багатіїв, безсердечних, морально спустошених, але які

володіють сучасною інформацією). Як свідчить світовий суспільний досвід не можна побудувати гармонійне, демократичне суспільство, коли одна його частина буде непоінформована, а інша володітиме сучасними знаннями, інформацією, що становить важливий елемент структури суспільного блага.

Усвідомлення зазначеної “соціальної” складової інформації, пов’язаної передусім з потребами і інтересами людини, вимагає переосмислення старих і вироблення нових знань як про неї, так і про державу, владу, політику тощо як багатомірні, але єдині за природою феномени, які органічно пов’язані із соціальним буттям, з різноманітними соціальними потребами та інтересами, є імперативними чинниками суспільного життя. У сучасних вітчизняних історичних умовах право і держава як самостійні об’єкти наукового пізнання стають перспективними з точки зору не тільки юриспруденції, а й соціальної філософії, у тому числі філософії пізнання, філософії права і соціології. Філософські й соціологічні аспекти відіграють важливу роль у розкритті сутності і змісту центральних понять юриспруденції – права і держави. *“Як багатогранне явище, – пишуть про право професори Бабкін В.Д. і Шемшученко Ю.С. – воно не може зводитися лише до його нормативності, формальної визначеності. Існують і такі суттєві ознаки права, як об’єктивне вираження суспільних відносин, взаємозв’язок права із соціальними потребами та інтересами, моральне підґрунтя, ціннісна, виховна і культурна характеристики. Право не є адекватним поняттю закону”* [19].

Філософське осмислення права і держави, безумовно, поряд з формально-юридичним, як реальних явищ соціального буття дозволяє досліджувати їх у динаміці, бачити єдність і боротьбу протилежностей, пояснити стрибкоподібність зміни їх окремих етапів розвитку, розглядати під кутом зору таких соціальних цінностей, як свобода, рівність, справедливість тощо, що сприяє більш повному усвідомленню їх багатомірної, в тому числі інформаційної, природи.

Сучасний підхід до наукових досліджень і внеску в соціальну сферу в індустріально розвинених країнах світу та більшості країн, що розвиваються, починає ґрунтуватися, насамперед, на усвідомленні, що інформація становить осердя інтелектуального капіталу у будь-якій компанії. Знання, людський розум, людські здібності й здоров’я нині розглядаються важливим ресурсом суспільного виробництва у широкому розумінні слова. Саме тому інвестиції в охорону здоров’я, науку, виховання, освіту тощо, тобто в людський капітал, розглядаються як найефективніші. Звідси традиційна соціальна сфера, в тому числі трудові відносини, має значно ширше розуміння, якщо враховувати усе розмаїття економічних, політичних, юридичних, ідеологічних тощо аспектів людського життя.

Сьогодні у світі все ширше визнається необхідність законодавчого врегулювання розвитку людського інформаційноємного потенціалу як найдорожчого ресурсу суспільної життєдіяльності. Наприклад, відповідно до статті 7 Закону України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16 січня 2003 року – *“Верховна Рада України проголошує особливим пріоритетом України гармонійний розвиток людського потенціалу, економіки і природного середовища держави”* [20].

Державна політика демократичної трансформації українського суспільства, зокрема, у сфері чинного права і у сфері державного управління, спрямована передусім на забезпечення суспільних умов розвитку вільної особистості, має формуватися і реалізовуватися, як видається, з урахуванням міжнародних, зокрема європейських юридичних стандартів та моральних імперативів [21]. Результатом має стати підготовка такого світового правопорядку [22], підґрунтям якого будуть загальні фундаментальні

соціальні цінності, що свідомо, без примусу, поділятимуться різними національними країнами, в тому числі і Україною. Нині людство дійсно вступило в епоху, коли спостерігаються процеси формування всесвітніх економічних ринків, уніфікації національних податкових систем, стає більш прозора за рахунок новітніх комп’ютерних технологій перетікання фінансового капіталу, коли правопорядки одних країн взаємодіють з іншими тощо. По суті ми є учасниками об’єктивного процесу формування-становлення і функціонування принципово нової всесвітньої системи відносин між різними країнами, глобалізації суспільних відносин, підґрунтям яких є їх поглиблюючі взаємозв’язок і взаємозалежність у всіх сферах життєдіяльності світового співтовариства.

Проте, західні, головним чином, розвинені країни намагаються нав’язати іншій частині світу не тільки механізм організації свого господарства, а й свою ідеологію, уявлення про добре і зло, накопичення багатства як мету життя кожної людини тощо [23].

Зміни суспільних відносин у світі обумовлюють тенденцію здійснення інформаційної революції як геоісторичної межі в процесі розвитку людства, формування єдиного і всеохоплюючого інформаційного простору функціонування міжнародного співтовариства. Правда, кожна учасниця цього співтовариства може застосовувати різні назви національних суспільств: “інформаційне суспільство”, “суспільство, що ґрунтується на знаннях” тощо. Але загальним для них має бути, як видається, розуміння інформації і знання як важливого ресурсу розвитку сучасного суспільства; формування спеціального ринку інформації і природознавчих та суспільних знань поряд з ринками праці, капіталу та інших ресурсів, підґрунтям яких мають бути загальнолюдські цінності, які, по суті, сприяють гуманітарному розвитку цих суспільств. До цих цінностей можна віднести, зокрема, такі: вільний рух інформації і знань, повага соціального різноманіття, терпимість людини одна до одної тощо.

Впровадження в Україні новітніх інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя, розвиток інформаційного суспільства становить один з пріоритетних напрямів державної політики [24]. Проте, необхідно щиро визнати, що наша країна ще значно відстає від розвинених країн не тільки у галузі інформаційних технологій, а й наукового юридичного і ефективного законодавчого забезпечення існуючих інформаційних відносин [25]. Точки зору окремих правників щодо розвитку інформаційного права як певної юридичної науки є нині скоріше суб’єктивними умовиводами, підґрунтям яких є фрагментарний, іноді однобічний суб’єктивний аналіз існуючих і виникаючих програмних, концептуальних документів, різних нормативно-юридичних актів, теоретичних і прикладних природно- і суспільно-наукових розробок щодо інформатики, інформатизації, інформаційних технологій, комп’ютеризації тощо, ніж об’єктивно обумовленими. Хоча у будь-якому суспільстві, на нашу думку, творення і відтворення інформації, що так чи інакше торкається людини, є системоутворювальним чинником даного суспільства. Саме тому сьогодні убачається значна роль інформації у становленні та розвитку в Україні не тільки самостійних інформаційних відносин, а й формуванні інформаційного суспільства і його держави XXI сторіччя. Нині в Україні обговорюється проект нової редакції Закону України “Про інформацію”, внесений для обговорення Міністерством юстиції України, в якому пропонується, зокрема, визначити порядок і умови доступу до інформації; види інформації за режимом доступу; запровадити новий порядок здійснення запитів на інформацію; удосконалити порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації стосовно доступу до інформації тощо [26]. Це та інше дає певні підстави прогнозувати процеси становлення і

розвитку нових, комплексної галузі вітчизняного чинного права і відповідно юридичної науки, що буде вивчати закономірності функціонування і структури зазначеної галузі.

Україна є об’єктивним структурним елементом загальноєвропейського культурно-інтелектуального простору, хоча сучасні процеси міжнародної інтеграції ще далекі від рівня суспільного розвитку, коли б міжнародне співробітництво, що має доповнюватися певною конкуренцією на міжнародній арені, становило розвинену світову глобалізацію як передумову формування єдиного організованого правового громадянського суспільства. Проте людська культура як продукт суспільного розвитку постійно удосконалюється як і людина. *“...Культура будь-якого народу, – зазначається у преамбулі Декларації прав культури, розробленої під керівництвом академіка РАН Д.С. Ліхачова, – визначаючи його духовну унікальність, відбиваючи його творчі сили і здатності, водночас є надбанням всього людства”* [27]. Чому надбанням всього людства? Тому, що *“культура, – як говорить відомий актор Сергій Юрський, – це самообмеження, вона захищає суспільство від занепаду, від ослаблення душі”* [28].

Одним з важливих чинників, що стоїть на перешкоді об’єктивній тенденції глобалізації суспільних відносин є, як видається, рівень розвитку сучасних суспільних інтелекту, світогляду, мислення, зокрема політичної і правової культур та свідомості.

Сьогодні, зокрема, українського суспільства потребує стратегічного мислення, спрямованого на вирішення завдань фундаментального, довгострокового характеру, яке є результатом взаємодії науки, освіти і виховання як певної форми вироблення і передавання нової інформації, без чого просто неможливо вирішити зазначені завдання, досягнути визначених державою суспільно важливих цілей. Державні рішення, насамперед, політичні і юридичні, осердям яких є інформація, що не враховують духовне і матеріальне майбутнє, зосереджуються головним чином на потребах і інтересах окремих політичних лідерів, не бачачи потреб і інтересів національної держави, конкретно-історичного суспільства, людства в цілому, не мають перспективи своєї реалізації, приречені на неефективність. Слушно зазначає академік НАН України В.М. Литвин: *“Безчесна, цинічна особистість, для якої егоїстичні інтереси понад усе – тимчасовий персонаж на політичній сцені. Термін його перебування там обмежують, скорочують до мінімуму саме міцні моральні засади суспільства... Моральність кожного представника політикуму визначає етичність всієї влади і, опосередковано, суспільства”* [29].

Зазначені рішення – хоча і мають бути моральними, але водночас не можуть відриватися від реальної соціальної дійсності, яку творять конкретні люди і на регулювання поведінки яких спрямовані дані рішення. Якщо ми прагнемо до демократичного розвитку України, то маємо розглядати матеріальну діяльність людей в органічному взаємозв’язку з духовністю суспільства, що як продукт розвитку культури сприяє передусім зближенню людей, еволюції суспільства, його організаційних форм, в тому числі державної, соціальному прогресу, який не може бути несправедливим [30]. Важливість проблеми духовності в житті людини обумовила її обговорення на Х Всесвітньому Руському Народному Соборі у квітні 2006 році, який прийняв Декларацію про права і гідність людини. На цьому Соборі ще раз були доведені цінність людини, її життя, неприпустимість посягання на них, що є осердям передусім релігійно-морального світогляду.

Державна політика в Україні, в тому числі у сфері інформації, як основа майбутніх державних рішень має бути просякнута передусім національною ідеєю, що має відображати не тільки прагнення до державного суверенітету, до економічної

незалежності країни, а й пріоритет духовних цінностей над матеріальним благом, шлях до чого має бути єдиним – власна праця. Лише тоді, як видається, більшість українського народу може бути об’єднаною на основі державної політики, сформованої довкола соціальних цінностей, які традиційно поділяються більшістю людей, а не ґрунтуються лише на заклинаннях минулого СРСР. Сучасній генерації людей в Україні потрібен пошук нових форм демократії, зокрема, як принципу організації державної влади. Тому головним напрямом діяльності нових органів державної влади в Україні має бути забезпечення умов для самореалізації людини і як особистості, і як громадянина Української держави, що поступово входить у міжнародний, насамперед, європейський простір. Доля як окремої людини, так і в цілому українського державно упорядженого суспільства має визначитися ставленням до них української державної влади, її органів.

Сьогодні головна проблема “виживаємості” українського народу криється не стільки в економічних причинах, скільки в духовно-моральних, хоча як перша, так і друга своїм підґрунтям мають соціальну інформацію. Будь-яка конституційна модель українського державно упорядженого суспільства, спрямована на задоволення лише матеріальних потреб людини і суспільства в цілому, досягнення лише матеріальних цінностей, забезпечення тільки приватних інтересів або організацію лише державної влади, не може сприяти демократичним процесам і не має історичної перспективи.

Як видається, зазначене заважає розробленню в Україні наукових системних концепцій демократії, демократичної трансформації українського суспільства, зокрема, його державної влади, де були б здійснені об’єктивні порівняння всіх втрат і надбань від розвалу колишнього СРСР і самостійного руху України шляхом сучасної демократії. Донині українські органи державної влади не винести уроки з того, що відбулося з колишнім Радянським Союзом, у тому числі з його економікою, ідеологією і політикою. Хоча усі спроби практичного перетворення “успадкованої” Україною від колишнього СРСР соціальної дійсності, включаючи сучасну політичну реформу в Україні, яка передбачає, зокрема, конституційну зміну існуючої в країні президентсько-парламентської форми державного правління на парламентсько-президентську, що порізному сприймається різними політичними силами [31], обумовлювалися необхідністю забезпечення суспільної свободи і справедливості, стабілізації українського суспільства, різних його сфер.

Використана література

1. Україна у світовому інформаційному просторі / Урядовий кур’єр. – 2006, 17 листопада.
2. Затонкий В.А. Эффективная государственность; под ред. А.В. Малько. – М., 2006.
3. Чиркин В.Е. Публичная власть. – М., 2005; Реформа публічної адміністрації в Україні: Проекти концепції та законів ; упоряд. І. Коліушко, В. Тимошук. – К., 2005; Батанов О.В. Публічна влада як суспільно-політичний феномен: постановка проблеми // Правова держава. Вип.16. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 272-282.
4. Цветков В.В., Кресіна І.О., Коваленко А.А. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: монографія. – К., 2003. – С. 5.
5. “Їх (суспільних відносин – А.Г., В.С.) цінність, – слушно зазначають Коржанський М. і Коржанська О., – завжди є суспільною” (Коржанський М., Коржанська О. Цінність суспільних відносин // Право України. – 2006. – № 12. – С. 20).
6. О настоящем и будущем (размышления о философии). – (Беседа Б.И. Пружинина с В.А. Лекторским) // Вопр. философии. – 2007. – № 1. – С. 4.
7. Видатний письменник ХХ ст. М.А. Булгаков вустами свого літературного героя зазначав: “...для того, щоб керувати, необхідно, як-ніяк, мати точний план на деякий, хоча б

скільки-небудь пристойний термін ...Ну, років, скажімо, в тисячу...” (Булгаков М.А. Мастер и Маргарита. – М., 2004. – С. 10). Пантин В.И., Лапки В.В. Философия исторического прогнозирования: ритмы истории и перспективы мирового развития в первой половине XXI века. – Дубна, 2006; Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика. – К., 2006. – С. 114-214; Луценко К. Прогнозирование развития международных отношений / Свободная мысль. – 2006. – № 7-8. – С. 169-184; Иноземцев В. Нищета “прогнозирования” / Свободная мысль. – 2006. – № 9-10. – С. 196-199.

8. Ще у 1783 р. І. Кант писав, що *“людський розум є таким схильним до творення, що вже багато разів зводив вежу, а потім знову зносив її для того, щоб подивитися, як можна було б краще закласти фундамент”* (Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике, которая может появиться как наука: соч. в 8-ми т. – Т. 4. – М., 1994. – С. 7).

9. Копиленко О.Л., Мурашин Г.О. Правове регулювання як ефективний засіб нормативно-правової уніфікації і правотворчості // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2005. – № 1-2. – С. 24-31.

10. Торкаючись проблеми ефективності функціонування системи національної безпеки України, А.К. Кінах слушно зазначає: *“Суть ефективної системи забезпечення національної безпеки полягає в тому, щоб держава не пожежними методами гасила поточні проблеми, а працювала над їх попередженням...В Україні, на жаль, досі нема вирішеної стратегії національної безпеки, що взагалі неприпустимо”* (Краснодемська З. Анатолій Кінах: *“Місце під сонцем виборює тільки сконсолідована нація”* / Урядовий кур’єр, 2006, 23 березня. Див. також: М. Швець, О. Гладківська, В. Цимбалюк. Проблеми взаємовідношення правової інформатики та інформаційної безпеки // Правова інформатика. – 2006. – № 1. – С. 3-9).

11. Звернення Президента України до Верховної Ради України у зв’язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України *“Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році”* / Урядовий кур’єр, 2006, 10 лютого.

12. Шемшученко Ю.С., Бабкін В.Д. Юридична наука України на сучасному етапі // Правова держава. Вип. 16. – К., 2005. – С. 5-9; Тацій В.Я. Методологічні проблеми правової науки на сучасному етапі державотворення. – С. 10-18.

13. Цветков В.В., Горбатенко В.П. Демократія – Управління – Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: Монографія. К., 2001. – С. 8.

Демократія, як слушно пише Н.В. Кроткова: *“Є аж ніяк не земний рай, не суспільство абсолютної і кінцевої гармонії, де переможені влади і конфлікти. Демократія, механізми правової держави містять в собі внутрішні, іманентно властиві недоліки і суперечності, в певному розумінні незжитні і невиправні”*. Кроткова Н.В. С.А. Котляревский как теоретик правового государства // Государство и право. – 2006. – № 11. – С. 79.

14. Скрипнюк О.В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика). – К., 2006. – С. 122-123, 197.

15. Як зазначає група українських учених: *“Правова інформатика – це комплексна (соціотехнічна) наукова галузь у складі правознавства, що вивчає закономірності суспільних інформаційних процесів для вирішення проблем створення, впровадження, ефективного функціонування та розвитку комп’ютерних систем правової інформації з метою забезпечення прискореного вироблення і прийняття ефективних та правомірних рішень.*

З точки зору системно-функціонально-прикладного підходу визначення правової інформатики можна трактувати ширше, з прив’язкою до напряму досліджень прикладної інформатики: Правова інформатика – це галузь прикладної інформатики: прикладних досліджень та системи передачі знань щодо проблем системної інформатизації правотворчості, правозастосування та правоосвітньої діяльності” (Швець М., Гладківська О., Цимбалюк В. Проблеми взаємовідношення правової інформатики та інформаційної безпеки // Правова інформатика. – 2006. – № 1. – С. 3).

16. Швець М., Клімашевська Ю. Основні засади побудови бази знань у правовій сфері // Правова інформатика. – 2006. – № 4. – С. 47-55.

17. Швець С. Інформаційно-пошукова система “Науково-дослідні роботи з проблем держави і права” // Правова інформатика. – 2006. – № 4. – С. 56-59.
18. Основи адміністративного судочинства в Україні: навчальний посібник для юридичних факультетів та юридичних клінік; за заг. ред. Александрової Н.В., Куйбіди Р.О. – К., 2006. – С. 25-29; Юдина Д., Цимбалюк В. До питання вдосконалення механізмів забезпечення принципу верховенства права в Україні // Правова інформатика. – 2006. – № 4. – С. 38-41; Кундельська С. Верховенство права у законодавстві України: онтологічні статуси // Право України. – 2006. – № 12. – С. 117-119.
19. Шемшученко Ю.С., Бабкін В.Д. Юридична наука України на сучасному етапі // Правова держава. Вип. 16. – С. 8.
20. Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – Ст. 93.
21. Авер’янов В., Дерезь В., Пухтецька А. Європейські стандарти належного урядування та напрями / Вибори та демократія. – 2006. – № 3. – С. 43-50; Державне управління і політика: Монографія / Цветков В.В., Селіванов В.М., Скрипник О.В. – К., 2006. – С. 165-179; Пухтецька А.А. Європейські принципи адміністративного права та Європейський адміністративний простір: науково-інформаційне видання. – К., 2007.
22. Гевлич А., Селіванов В. Державна політика України у сфері захисту персональних даних: міжнародно-правовий аспект // Право України. – 2006. – № 1. – С. 9-15.
23. При цьому можна навести слова всесвітньо відомого режисера Франко Дзеффірееллі: *“Матеріальний добробут – це, безумовно, чудово. Але європейська демократія в гонитві за сутістю загубила найголовніше – духовне. На жаль, західне суспільство цього досі не розуміє”* (Дзеффірееллі Ф. Не стоит отпирать “тёмные комнаты” / Аргументы и факты в Украине, 2004. – № 1. – С.10).
24. Закон України “Про основні засади інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” / Голос України, 2007, 6 лютого.
25. Базанов Ю., Швець М. До питання створення матриці для порівняння інформаційного законодавства // Правова інформатика. – 2004. – № 2. – С. 28-33; Каменська Н. Деякі аспекти удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційних відносин // Правова інформатика. – 2007. – № 1. – С. 37-41.
26. Мін’юст виносить законопроект про інформацію на обговорення / Голос України, 2007, 27 лютого.
27. Достояние человечества // Известия, 2006, 24 травня.
28. Запреты надо нарушать. Но разумно, талантливо и со вкусом / Аргументы и факты в Украине, 2006. – № 52. – С. 34.
29. Моральна політика як нова цінність української демократії. Володимир Литвин, Голова Верховної Ради України, академік НАН України / Голос України, 2006, 18 березня.
30. *“Духовне життя, – наголошує Найсвятіший Патріарх Московський і Всея Русі Олексій II, – має на увазі щоденну працю над собою, щоденне оброблення землі свого серця”* (“Духовная жизнь – это ежедневное возделывание земли своего сердца” // Известия, 2006, 18 квітня).
31. Цвік М., Жук Н. Динаміка президентської влади в Україні // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 3. – С. 33-44.

~~~~~ * * * ~~~~~